

אוצרות החרויות

פרשת משפטים תש"פ

✦ לע"נ הגה"ק ר' יקותיאל יהודה הלברשטאם זי"ע בעל ה"שפע חיים" ✦

משיחותיו של הגאון ר' מנחם יאוווע שליט"א

בעל "מתיקות התורה"

פנינים מעשיים בפרשה

מהו הקשר שבין ד' אבות נזיקין למועדים?...

שבת מצלת מאש המזיקה!

ואחר כך מבארת התורה את מצות השביתה בשבת, שבה צונו חז"ל על הדלקת הנר משום שלום בית, שזה ההפך מ'אש' המזקת, שבערב שבת מדליקים אש המביאה לידי שלום, כדי שהאדם לא ינוק בלכתו בביתו מאבנו וסכינו. וכן שמירת שבת מצילה מאש המזקת, כמו שאמרו (שבת קיט:): אין הדלקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת.

חג הפסח - אחדות!

ולאחר מכן כתובים שלשת הרגלים: חג הפסח - לומדים בו שלא להזיק לחבר על ידי 'בור' המזיק, כי הרי עקר סבת ירידת בני ישראל ל'בור' גלות במצרים, היתה מפני שזלזלו בבני השפחות (כמבואר בפסיקתא רבתא), ומפני שהתנכלו ליוסף והשליכוהו ל'בור' ומכרוהו.

ובחג הפסח אנו מתחזקים לאהוב ולכבד כל אחד מישראל באשר הוא, ובפרט הנצרכים, כתקנת 'קמחא דפסחא', וכן מה שאומרים בהגדה: 'כל דכפין ייתי ויכול', שעל כן כל המנויים על קרבן פסח צריכים להתוועד ולאכלו יחדיו, שזה הפך חפירת 'בור' להזיק בו לחברו.

פרשתנו עוסקת ברובה בדיני נזיקין וכדו', ובסופה היא עוסקת במועדי ישראל. וצריך להבין: מה ענין מועדים אצל משפטים?

אלא נראה לומר בדרך דרש, שאחרי שנאמרו דיני נזיקין, מלמדת אותנו התורה כיצד לא יבוא האדם כלל להזיק לחברו - שזה על ידי שיכיר בטוב ה' ובחסדיו, שאותם לומדים במועדי ישראל הקדושים. ונבארם אחת לאחת:

שמיטה - מידת הויתור!

מצות שמיטה - בה מפקירים את השדות, שזה מידת הנדיבות, שהאדם לא שומר את ממונו רק לצורך עצמו, אלא מפקירו לאחרים ולבהמותיהם, שזה הפך דין 'מבעה' שבד' אבות נזיקין, שלשיטת רב (ב"ק ג:) היינו אדם המזיק וגוזל את רכוש חברו, ולשמואל

היינו שן בהמה המזקת ונהנת מתבואת חברו, שזה שייך רק כאשר האדם הניזק מקפיד על ממונו שלא לתת ממנו לאחרים.

ובשמיטה נאמר בפרשתנו: 'וְהִשְׁבִּיעַת תְּשֻׁמְטָנָה וְנִטְשֵׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵיט הַשְּׂדֵה" - שתבואת השמיטה היא הפקר לאדם ולבהמה.

שבועות - שימוש בשור לטובה...

בחג השבועות מביאים שתי הלחם, להביע בזאת הכרת הטוב על מזונותינו, וזה מתיר את ה'חדש' למנחות. ומאותו זמן חיבים בבכורים שהם מז' המינים, שמביאים אותם בשירה וריקודים לירושלים, 'והשור הולך לפניו, וקרניו מצפות זהב, ועטרת של זית בראשו'... (ביכורים ג ג).

שבכך מביא הבכורים היה מראה בזה שמקבל על עצמו לשמור על שורו שלא יהיה 'שור המזיק' לחבריו בגופו ובקרניו, ולהפך, יועיל עם שורו לחבריו, בכך שישתמשו בקרניו לשמחם בתקיעת שופר ולשירה לפני ה', כמו שכתוב "הָלְלוּהוּ בְתִקְעַ שׁוֹפָר", "בְּחֻצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הִרְיעוּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ ה'". ובבשרו ישתמש להנות ולשמח בני אדם בקרבנות שלמים ועולת ראיה.

סוכות - הכרה כי לה' הארץ!

חג הסוכות - בו יוצא האדם מביתו לחוץ, ויושב בסוכתו, כי יודע שה' הוא הנותן לו את הבית לדור בו במשך כל השנה, וכשיושב בסוכה בקור ובחום, מעריך שיש לו כל השנה את הבית למחסה משרב, מזרם וממטר (רמב"ם).

וזה הפך דיני גזלת קרקעות, שעליה מושתתת מסכת בבא בתרא - שעל האדם להוכיח שהוא נעל גדר ופרץ, ושהוא בעל הבית והשדה וכו', שזה נובע ממריבות שבין אדם לחברו, שהאדם ה'מבעה' [מלשון רצון ותשוקה] חומד לעצמו בית חברו. ובסוכות מכיר האדם כי "לֵה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ", וכך לא יבא לידי מריבות וגזלות נכסים ('מתיקות המועדים').

היאך ניתן להוכיח בלי שהזולת יפגע?

דרך התוכחה האמיתית שצריך לעשותה בדרך שאלה כפי שרואים כאן, שרבי טרפון אומר: 'תמה אני: אם יש מישהו שיכול להוכיח כך בלשון תמיהה?!' משיבו רבי עקיבא ונשבע שאין מי שיודע להוכיח נפלא כל כך כמוך, שאתה מוכיח בלשון שאלה ותמיהה, ואומר 'תמה אני' וכו'.

כי באמת כשמוכיחים את החבר כשעובר על דברי תורה יש להוכיחו בדרך שאלה: האם ראוי לנהוג כך?! כדרך שמוכיח הבן את האב, כנפסק בהלכה (יו"ד רמ).

ורבי עקיבא נשבע שאין בדור הזה מי שיודע איך להוכיח, כי אם אדם מוכיח את חברו בדרך שמבזהו לא די שלא מקיים בזה מצות תוכחה, אלא חוטא הוא בכך שמביישו, ועלול הוא לאבד את עולמו על ידי זה, וכמו שאמר דוד המלך לאויביו שביזוהו ברבים על מעשה בת שבע: 'המלכין את פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא'.

תוכחה לשמה או ענוה שלא לשמה?

ואם אינו יודע אומנות התוכחה, מצוותו בשתיקה! ולא זו בלבד, אלא אפילו אם יודע האדם בעצמו שכל מה שמעדיף לשתוק הוא רק מפני שרצונו להתכבד על ידי זה בעיני הבריות וכדומה, גם הוא מצוותו שישתוק, כדמוכח בגמ' (ערכין שם).

ולכאורה קשה מאוד, היאך אפשר להזניח דבר כה גדול כתוכחה שהיא לשם שמים, תחת ענוה שהיא בשביל גאווה? ועוד, הרי אמרו 'גדולה עברה לשמה', ואם כן עדיף להוכיח אפילו מתוך גאווה בשביל כבוד שמים?

הנה איתא בדברי חז"ל (ערכין טז): 'אמר רבי טרפון, תמה אני אם יש בדור הזה שיכול להוכיח, אמר רבי אלעזר בן עזריה, העבודה, אם יש בדור הזה שיכול לקבל תוכחה, אמר רבי עקיבא, העבודה, אם יש בדור הזה שיודע היאך מוכיחין'.

זהירות בתוכחה!

ולכאורה תמוה מה הוסיף רבי עקיבא על דברי רבי טרפון? ואפשר לומר, שרבי טרפון תמה האם יש בדור אדם שנקי מחטא שראוי להוכיח, ורבי עקיבא מודה שבוודאי יש גדולים כאלו בדור, אך הוא נשבע שאין מי שיודע כיצד מוכיחים - ב'דרך כבוד, שלא יהיו פניו משתנין' (כפרש"י בערכין שם).

אומנות התוכחה!...

כי באמת אומנות התוכחה גדולה היא עד מאוד, כגון שצריך בראשונה לבדוק את פרטי המקרה לאשורם, וכן להשגיח האם הוא עצמו היה מוכן לקבל תוכחה כזאת, וגם שבעת התוכחה יזהר להבליעה בתוך כדי דיבור על ענינים אחרים, כדי שלא לביישו.

וזה הפרוש "הוֹכִיחַ תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ" - שבראשונה "הוֹכִיחַ" - תוכיח את עצמך, שלא ימצא בעצמך חטא זה שאתה רואה בחברך, שהרי מום שבך אל תאמר לחברך, ואז תבדוק את פרטי המקרה, ו'תוֹכִיחַ' לעצמך שאתה היית מוכן לקבל תוכחה בדרך שאתה עומד להוכיח, ורק כזאת תוכחה "תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ", וכך לא תביישו "וְלֹא תִשָּׂא עֲלֵיו חֲטָא".

'ראוי לנהוג כך?!'....

ועוד אפשר לומר בדרך רמז, שבמאמר זה עצמו נמצאת

בבין אדם לחברו אין פשרות!
אלא, שבעברות שבין אדם למקום, אכן יתכן שיעשה אדם מעשה לשם שמים אפילו שיש בזה סרך עברה, שזה נקרא גדולה עברה לשמה, אבל בבין אדם לחברו

כל שיש ספק ולו הקל ביותר שיזיק בתוכחתו וירחיקו, אמרינן וודאי שב ואל תעשה עדיף ומצוה לשתוק ולא לבייש (עי' טוב"י סי' א', ורמב"ם דעות: '...עד קצה האחרון') ('מתיקות התורה').

פנינים בפרשה מגדולי החסידות

- מוכיח בכך שבעצם אין בו אלא קוץ ודרדר - 'וּמְצָאָה קָצִים' - וזוהי לא פנמיותו באמת (רבי ישראל ממודז'ין, דברי ישראל).

"עַל כָּל דְּבַר פְּשָׁע... אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה"
הפשע החמור ביותר מכל הפשעים - "עַל כָּל דְּבַר פְּשָׁע" - הוא "אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה" - אותו המתגאה ואומר על עצמו, שהוא הוא האדם הנעלה - "כִּי הוּא זֶה" (רבי ישראל ממודז'ין, דברי ישראל).

"וְהִזְהָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי"
אם וכאשר יתגבר על צערו ויתחזק בשמחה - "וְהִזְהָה" - אין והיה אלא לשון שמחה, מובטח הוא כי הקב"ה ישמע צעקתו - "וְשָׁמַעְתִּי" (רבי שאול ידידיה אלעזר ממודז'ין, אמרי שאול).

"וְכִי יִזְד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהַרְגוֹ בְּעַרְמָה"
מדרכו של היצר הרע הנקרא - "אִישׁ" - לפגוע באדם באמצעות חכמות יתרות שמכניס לראשו, ושאלות וכו' - "לְהַרְגוֹ בְּעַרְמָה", והעצה להכניע את היצר הרע היא - "תִּקְחֶנּוּ לְמוֹת" - יזכיר לו יום המיתה, וכך יינצל הימנו (רבי אברהם מסלוניס, בית אברהם).

"עֵין תַּחַת עֵין"
כאשר עיניו של אדם שמורות שלא להסתכל ברע, הרי מידה כנגד מידה, שמעורר הוא בכך כביכול את עיניו ה' למעלה, שיהיו פקוחות להשיג עליו לטובה - "עֵין תַּחַת עֵין" (רבי שלמה מרדומסק, תפארת שלמה).

"כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמְצָאָה קָצִים"
מי שמראה התלהבות בעבודת ה' לאחרים - "כִּי תֵצֵא אִשׁ"

מסילות באור החסידות

'סוף דבר הכל נשמע' - שהכל לטובה!

על האדם לדעת נאמנה ולקבוע בליבו שישנם מאורעות הבאים על האדם, הנראים לו בהכטה ראשונה כרעה חלילה, אולם לאחר זמן מתברר לו שאינם אלא טובה גמורה, וה' יתברך סיבב את הענין מתחילתו רק לטובה עבורו, וכמו שאמר יוסף הצדיק לאחיו (בראשית ג, כ): "וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטֹבָה", כי על כל ענין מכירת יוסף וכו' התבררה לבסוף שהביאו להמלכת יוסף למשנה למלך מצרים, ולהחיות עם רב לפליטה גדולה, וזאת אף שבשעת מעשה היה נראה כרעה.

בענין זה, פירוש נפלא ביאר הרה"ק מקוז'ניץ זי"ע על דברי חז"ל (מגילה לא:): 'סתירת זקנים בנין, ובנין נערים סתירה'. כי זקנים קאי על הקב"ה שהוא זקן מלא רחמים, ובמעשי הקב"ה אף

מה שנראה כסתירה באמת, אינו אלא בנין מפואר.

בספה"ק שפת אמת (ליל ג' דחנוכה תרל"א), כתב לרמוז ענין זה במילת 'הוראה', שמורה על העבר שהיה כולו רק טוב, וז"ל: "ויראה לפרש כי לשון 'הוראה' הוא על מה שהיה נראה לא טוב. והאדם מודה שהוא טוב וחסד" וכו', עכ"ל.

וכן מובא בספר חמדה גנוזה (דף קצז) דהרה"ק מצאנו זי"ע התבטא ואמר לאחר שנפטרה עליו הרבנית ע"ה בערב שבת קודש בזה הלשון: "ידוע (ברכות נה.) שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, כי באמת הרעה עצמה היא אך טוב וחסד, אבל האדם אינו מבין החסד שיש בהרעה.

לזאת נאמר הפסוק (דברים לב, כט) 'לו'

חכמו וּשְׁפִילוּ זֹאת, שאם היו חכמים היו משכילים זאת תיכף ומיד שהוא רק בחינת חסד, אבל על כל פנים יבינו לְאַחֲרֵיתָם, הגבם שאינם משכילים להבין תיכף בשעת מעשה שהיסורים הם בחינת חסד, אבל יבינו את זה על כל פנים באחרית דבר שהוא אך חסד", עכ"ד.

וכשיתבונן האדם בזה, יודה תמיד לה, כי לא מה שנראה לאדם בעיניו בשר - הן לטוב והן למוטב - הוא האמת, ולא יאבד משלוות נפשו בכא אליו איזה צא ומצוק, אלא יאמין שה' יתברך מנהיג את עולמו בחשבון נפלא ומדוייק עד להפליא, פעמים שחשבון זה מתגלה לנו מיד, פעמים שיתגלה אחר שנים, ופעמים לאחר דורי דורות, ופעמים שלא יתגלה לעולם, אך מאמינים בני מאמינים אנו שכך הוא!

מאמרים נבחרים בעבודת ה' יתברך

התעטפות בשפלות!...

גורן ויקב, כדי להרגיש שפלות וענוה שאנו יושבים תחת פסולת זו.

ויסוד הדבר שמצוות אלו מלמדות אותנו שפלות - מבואר בתורה שהם זכר ליציאת מצרים, והם מזכירים לנו שהינו כולנו עבדים שפלים לפרעה כמצרים.

נמצא, שאלו שתי מצוות העוטפות אותנו במידת השפלות והענוה: היציאת היא בגד העוטף את גופנו, והסוכה היא אוהל שאנו מוכנסים בתוכו ('מתיקות המצוות').

על ידי זה וסדר ממנו היצר הרע לעבור עבירה.

וכתב השו"ע (או"ח חו) שמברכים על טלית קטן 'להתעטף בציצית', והמשנה ברורה מסביר שאף על פי שלא מתעטפים בה, ככל זאת מברכים עליה 'להתעטף' מפני שזוהי נוסח הברכה, כמו בסוכה שמברכים עליה 'לישב בסוכה' גם כשלא יושבים.

ולכאורה מה הקשר בין ציצית לסוכה? אלא, שגם הסוכה ענינה פשטות ושפלות כציצית, שנצטוינו לעשותה מפסולת

מצות ציצית היא, לקשור חוטים על בגד שיש בו ד' כנפות. ולכאורה, מדוע נצטוינו לקשור רק חוטי צמר פשוטים ולא חוטים יקרים של כסף או זהב? אלא שהציצית היא חותמו של ה' שנתנה לעם ישראל, ומהות החותמת הזו היא הפשטות!

וחז"ל (מנחות מה) מספרים על אדם שהלך לעבור עבירה וד' ציציותיו טפחו לו על פניו, כי הם חותם המלך (עין משנ"ב סימן ח ס"ק כו) והזכירו לו את פשטות האדם, ומיד השפיל את דעתו

מעשה

איזה טובה יש בעקיצת פרעוש?...

זוכה שמראים לו שכל המעשים המתרחשים עמו הם ניסים מן השמים.

סיפור זה בא ללמדנו, שגם אם אנו חושבים שכל הנעשה מסביבנו הוא לרעה, זה לטובה! וה' מסובב כל הסיבות, ועושה את הכל לטובתינו, גם אם לא תמיד רואים מה הטוב.

ומעשה זה יוכיח שאפילו שפרעוש עקצו, ומים נשפכו, וקורות ביתו נפלו, הכל היה מתוך מטרה ברורה להציל את חייו, וכל הצרה היתה בהשגחה פרטית נפלאה לטובתו האמיתית.

בכל ליבו, ובא לחזור למיטתו. כשחזר למיטתו הבחין שקורות הכית שעל גבי מיטתו נפלו בעת שיצא ממיטתו, כשראה זאת כפל הודאתו להקב"ה על הניסים הגדולים שגמל עמו הקב"ה כזה אחר זה, שהרי היה יכול לאבד את חייו לגמרי!

למחרת היום סיפר לרכו הבעש"ט על שני הניסים שאירעו עמו, נענה הבעש"ט ואמר לו: זכית לכך בגלל האמונה שלך, כי מי שאמין באמת בהקב"ה ויודע שאין שום דבר המתרחש מאליו, ואף כל הטבע בהשגחה פרטית הוא, אזי

מסופר על אחד מגדולי תלמידי הבעש"ט הק', שבאחת הפעמים כאשר ישן כמיטתו עקץ אותו פרעוש, וכאשר הרגיש בצער העקיצה קפץ בבהלה ממיטתו, והקערה שהכין סמוך למיטתו לנטילת ידים נהפכה על פיה, ורוב המים נשפכו על הארץ.

מיד נטל את ידיו עם שארית המים שנשארו בקערה, ויצא ממיטתו לבדוק מה קרה, והנה הבחין שהיו גחלים לוחשות סמוך לכגדיו, ואלמלא היו המים נשפכים ומככים את הגחלים היתה האש אוחת כהם ומכלה את כל הבית ל"ע. הודה לה'